

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Miroslav Šepták
Article / Článok: Volby do Evropského parlamentu v Rakousku: Ve znamení ďalšieho triumfu lidovců
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2021.24.1.205-230>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

Miroslav Šepták. 2021. Volby do Evropského parlamentu v Rakousku: Ve znamení ďalšieho triumfu lidovců. In *Politické Vedy*. [online]. Vol. 24, No. 1, 2021. ISSN 1335 – 2741, pp. 205-230. Available at: DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2021.24.1.205-230>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

VOLBY DO EVROPSKÉHO PARLAMENTU V RAKOUSKU: VE ZNAMENÍ DALŠÍHO TRIUMFU LIDOVČŮ

EUROPEAN PARLIAMENT ELECTIONS IN AUSTRIA. SIGNAL OF OTHER TRIUMPH OF PEOPLE'S PARTY

Miroslav ŠEPTÁK*

ABSTRACT

The elections into European Parliament in May 2019 have so far attracted the marginal attention of researchers. In the case of Austria, they were important to test before the autumn early parliamentary elections and indicated the electoral preferences of the time. The study is focused on analysis based on historical periodicals, relevant statistical data, and polls election campaign and election results with emphasis on Austria. Let us not forget electoral programs electoral leaflets, in contemporary political science research almost neglected resources for election analysis. The Austrian elections into European Parliament can be described as second-order elections, as they weakened government parties and strengthened the then nonparliamentary Greens and Opposition's Liberals, a lower turnout than in the National Council and the electorate's emphasis on national issues than on European Union issues. Only the fifth feature of in second-order elections, the preference of candidates over party affiliation remained unfulfilled, as this time voters considered the programmatic positions of candidates more important than individual leaders due to the preference of program positions by the electorate over the individual leaders of candidate parties.

Key words: Austria, European Parliament election 2019, campaign, results, Sebastian Kurz, ÖVP, SPÖ, FPÖ

---

* PhDr. Miroslav Šepták, PhD. působí jako odborný asistent na Ústavu česko-německých areálových studií a germanistiky, Filozofická fakulta Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, Branišovská 31a, 370 05 České Budějovice, Česká republika a jako odborný archivář v Oddělení fondů nestátní provenience a archivních sbírek, Národní archiv, Archivní 4/2257, 149 00 Praha 4, Česká republika, e-mail: mseptak@ff.jcu.cz; miroslav.septak@nacr.cz.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2021.24.1.205-230>

Úvod

Poslední květnovou neděli roku 2019 vybírali obyvatelé Rakouska pošesté své zástupce do Evropského parlamentu. Volební klání probíhalo v kontextu intenzivních diskusí o brexitu, o úloze Evropské unie (EU) v azylové a migrační politice nebo v boji proti oteplování klimatu. Dosavadní výzkum věnuje zvolenému tématu pouze okrajovou pozornost. Existuje k němu pouze jediná studie od rakouského politologa **Davidu Wineroithera** koncipovaná jako nástin vysvětlení příčin volebních výsledků. (Wineroither, 2020) Přitom právě květnový soubor o hlas voličů uceleným způsobem vypověděl o aktuálních preferencích rakouského elektorátu, které zářijové volby do Národní rady pouze potvrdily.

Především volbám do EP, proběhnuvším v květnu 2014, věnovali pozornost **Peter Ullram** a **Franz Sommer**. Na základě sociologických výzkumů přiblížili důvody voličské podpory pro konkrétní politické strany. (Ullram, Sommer, 2015) Politologové **Fritz Plasser** a **Franz Sommer** pojednali o stejném tématu v kontextu zásadních změn programatických preferencí rakouského elektorátu v souvislosti s mezinárodní uprchlickou krizí. Pomocí řady sociologických šetření vysvětlují rostoucí nespokojenost voličů s prací tehdejší vlády i jejich prohlubující se euroskepticismus v souvislosti s peripetemií společné evropské měny. (Plasser, Sommer, 2018, s. 43-49)

V české politologii si naposledy voleb do EP v Rakousku v roce 2004 povšimli **Vít Hloušek** a **Klára Poláčková**. (Hloušek, Poláčková, 2005) Stručně přitom pojednali nejenom o vztahu rakouských politických stran k evropské integraci, ale také o předvolební kampani a výsledcích voleb. Ve srovnání s uvedenými studiemi věnují větší pozornost volebním programům a volebním materiálům, v soudobém politologickém výzkumu takřka opomíjeným aspektům volebních analýz. Volební materiály v celé své šíři umožňují lépe přiblížit strategii jednotlivých politických stran, jak oslovit voliče. Představují důležitý příspěvek k pochopení chování elektorátu i ke studiu konkrétních forem moderního politického marketingu.

Cílem předložené studie je analýza zásadních aspektů voleb do EP v Rakousku z května 2019, především s ohledem na průběh předvolební kampaně a volební výsledky. Kromě toho bych chtěl zodpovědět otázku, zda květnové volby v alpské republice splňují znaky *voleb druhého řádu* (second order elections) ve srovnání s parlamentními volbami konanými v říjnu 2017.

1. Volby druhého řádu a volby do EP 2014

Politologové **Karlheinz Reif** a **Hermann Schmitt** formulovali na základě zkušeností s prvními přímými volbami do EP (1979) dnes již hojně rozšířené rozdělení voleb na volby prvního a druhého řádu. Volby prvního řádu pokládá elektorát za nejdůležitější, neboť umožňují rozdělit moc na jedné z nejvyšších rozhodovacích úrovni politického systému. V parlamentních režimech proto jde o volby do legislativních orgánů. V bikameralistickém uspořádání se jedná o volby do důležitější z obou komor. Volby druhého řádu odlišuje od voleb prvního řádu pět zásadních znaků. Zaprvé, u druhořadých voleb bývá zpravidla nižší volební účast než v národních volbách, resp. volbách prvního řádu. Někteří z voličů je nepokládají za důležité, nebo dokonce o jejich konání ani nevědí. Zadruhé, ztráta přízně elektorátu vládních stran ve srovnání s parlamentními volbami. Konají-li se druhořadé volby během funkčního období vlády, část elektorátu tím může vyjádřit pomyslné hodnocení vládní práce. U voleb druhého řádu hlasující projevují častěji svou nespokojenost, a to buď tím, že vhodí do volební urny neplatný hlas, nebo podpoří opoziční strany. Z výše uvedeného vyplývá třetí zásadní znak, tedy posílení menších a nových politických subjektů. Čtvrtou vlastností je větší důležitost osobností než stranické příslušnosti. Pátý znak představuje preference vnitropolitických témat před problematikou související s EU. (Reif, Schmitt, 1980)

Na volbách do EP v Rakousku participují občané méně než v případě voleb do Národní rady. Spíše k nim chodí voliči s kladným vztahem k EU, zatímco kriticky až skepticky naladěná část elektorátu vůči vývoji EU zůstává častěji doma. Strany tak v první řadě usilují o to, aby jejich příznivci přišli k volebním urnám. Jedná se především o tzv. mobilizační volby (*Mobilisierungswahl*). (Plasser, Sommer, 2018, s. 43)

Předešlé volby do EP v roce 2014 splňují zásadní znaky druhořadých voleb podle teorie **Reifa** a **Schmitta**. Volební účast byla historicky nejnižší (45,4 %) ve srovnání se všemi dosavadními eurovolbami v Rakousku.¹ Zatímco členové tehdejší vládní koalice *Rakouská lidová strana* (*Österreichische Volkspartei*, ÖVP) a *Sociálně-demokratická strana Rakouska* (*Sozialdemokratische Partei Österreichs*, SPÖ) museli přijmout úbytek přízně elektorátu, opoziční *Svobodná strana Rakouska* (*Freiheitliche Partei Österreichs*, FPÖ), *Zelení* (*Die Grünen – Die Grüne Alternative*) a liberální *Nové Rakousko* (*Das Neue Österreich und*

---

¹ V roce 2009 přišlo k volbám do EP v Rakousku 46,0 % oprávněných voličů. Například voleb do Národní rady v září 2013 se zúčastnilo 74,9 % oprávněných voličů.

Liberales Forum, NEOS) zaznamenaly nárůst voličské podpory. Zelení se ziskem 14,5 % a NEOS se ziskem 8,1 % odevzdaných hlasů dosáhli historicky nejlepšího výsledku ve volbách na spolkové úrovni. (Bundesministerium für Inneres, Endgültiges..., 2014) Sociologická šetření zařadila roli lídra jednotlivých kandidátních listin mezi prvořadě motivy u většiny stran. Současně tyto analýzy dokládají větší důležitost vybraných vnitropolitických problémů (nezaměstnanost, vnitřní bezpečnost a sociální stát) než témat týkajících se EU (udržení míru v Evropě). (SORA, Wahlanalyse..., 2014, s. 8-10)

2. Nominace jednotlivých kandidátů a počátek volební kampaně

Od prosince 2017 vládla v Rakousku na spolkové úrovni koalice lidovců a Svobodných. Opozici v Národní radě reprezentovala nejpočetněji sociální demokracie, méně pak liberálové a *Kandidátka Ted'* (*Liste Jetzt*). Do výsledků květnových voleb se promítlo hodnocení reformního kurzu vlády v čele se spolkovým kancléřem za ÖVP **Sebastianem Kurzem**.

První z rakouských politických stran představila již 18. září 2018 lídra pro volby do EP sociální demokracie. Nominací **Christiana Kerna** hodila pomyslnou rukavici do volebního ringu ostatním soupeřům. Někdejší spolkový kancléř sebevědomě vyhlásil za cíl své kandidatury vítězství ve volbách, ačkoli jeho působení v politice doprovázely spíše nezdary; funkci spolkového kancléře a předsedy SPÖ vykonával rekordně krátkou dobu.² Předsednictvo sociální demokracie dokonce otevřeně vyslovilo názor, že by **Kern** měl být lídrem frakce Progresivní aliance sociálních demokratů v EP, a tudíž kandidátem na předsedu Evropské komise. (Redaktion, Die Presse, SPÖ Chef..., 2018; SPÖ, Christian Kern..., 2018; Vytiska, Kern erkennt..., 2018; Draxler, Andrusio, Oberascher, Kerns Plan B..., 2018)

Dne 6. října 2018 svolal **Kern** zástupce médií. Oznámil jim okamžitý odchod z politiky. Nečekaný až překvapivý krok odůvodnil rostoucím znechucením z vnitropolitických her a intrik. Politická kariéra muže s pověstí zdatného manažera netrvala zdaleka deset let, jak tvrdil před parlamentními volbami na podzim 2017. Lze se jen domnívat, zda **Kernovo** zdůvodnění bylo zásadní pohnutkou jeho jednání. Spíše je pravděpodobné, že si bývalý kancléř nedokázal zvyknout na roli

---

² Christian Kern zastával funkci kancléře od 17. 5. 2016 do 18. 12. 2017 (580 dnů). Funkci předsedy SPÖ opustil po 854 dnech. Dosavadní negativní rekord držel jeho předchůdce Viktor Klima (1115 dnů).

opozičního lídra a jednoduše nechtěl čekat na odvetu soubroje se **Sebastianem Kurzem**. Ani kandidatura do EP nepředstavovala pro něho adekvátní řešení, neboť by v Bruselu mohl jen nepřímo ovlivňovat dění v Rakousku. (Aichinger, Christian Kern..., 2018; Böhmer, Woran Christian Kern..., 2018) Hned den po jeho odstoupení, 7. října 2018, nominovala sociální demokracie lídrem kandidátky voleb do EP **Andrease Schiedera**. (Neuhauser, Auf der Suche..., 2018; Kittner, Bachner, Turbulenzen in SPÖ..., 2018) Někdejší předseda poslaneckého klubu SPÖ a neúspěšný kandidát na vídeňského starostu tak do předvolební kampaně přicházel s pověstí odloženého politika.

Zajímavým vývojem probíhala rovněž nominace lidovecké kandidátky. Od nástupu **Sebastiana Kurze** do předsednické funkce usiluje strana o změnu image. Tradiční černou barvu ÖVP vystřídala tyrkysová doprovázená změnou názvu na *Nová lidová strana (Die neue Volkspartei)*. Větší otevřenost a modernizaci strany měla demonstrovat nominace nových tváří na volitelných místech kandidátky do EP, kteří nikdy za ÖVP nekandidovali, ale jsou pro určitou oblast odborníky. Lídrem lidovců pro volby do EP se stal podruhé za sebou **Othmar Karas**. Zeť někdejšího spolkového prezidenta a generálního tajemníka Organizace spojených národů **Kurta Waldheima** zasedá v EP od roku 1999 s pověstí vlivného a aktivního zákonodárce. (APA, Umfrage zählt Karas..., 2019; Seidl, „Europa muss von der USA unabhängiger werden!“, 2019) V minulosti několikrát kritizoval **Sebastiana Kurze** a s nadšením nepřijal ani změnu stranické image.³ **Karas** tedy rozhodně nepředstavoval pro lidoveckého předsedu ideální jedničku kandidátky. **Kurz** nicméně nechtěl riskovat **Karasův** odchod z řad ÖVP a založení konkurenční strany.

Bylo veřejným tajemstvím, že spíše upřednostňuje dvojku lidovecké kandidátky **Karoline Edtstadlerovou**. Tehdejší státní sekretářka ministerstva vnitra sdílí s Kurzem identický názor na restriktivní azylovou a migrační politiku. Kromě toho má nadprůměrné znalosti v oblasti práva a působí ve spolkové politice krátce. Tímto profilem daleko lépe reprezentuje novou image strany než zkušený **Karas**. Lidovci nabídli elektorátu fakticky dva rovnocenné lídry. **Kurz** vyzval voliče, aby udělovali kandidátům ÖVP preferenční hlasy a sami rozhodli, koho chtějí, aby zasedal v budoucím EP. (ÖVP, Volkspartei präsentiert..., 2019)

---

³ V únoru 2017 vystoupil Othmar Karas nesouhlasně vůči návrhu tehdejšího ministra zahraničí Sebastiana Kurze indexovat (fakticky výrazně omezit) podporu těch rodin, jejich rodiče sice pracují v Rakousku, ale jejich děti žijí v zahraničí (Kurier, Familienbeihilfe: Karas warnt..., 2017). V listopadu 2018 kritizoval rakouskou vládu vedenou Sebastianem Kurzem na vystoupení z Migračního paktu OSN (APA, Widerstand gegen Ausstieg..., 2018).

Nominace lídrů kandidátky ostatních rakouských relevantních stran proběhla bez větších překvapení. Svobodní zvolili poslance EP **Haralda Vilimského**, liberálové jmenovali jedinou ženu mezi stranickými lídry **Claudii Gamonovou**. Tehdy nejmenší rakouská parlamentní strana Kandidátka Teď vystupující pod označením Evropa Teď vsadila na někdejšího poslance EP v letech 1995–2009 za Zelené **Johannese Voggenhubera**. Lídrem mimoparlamentních Zelených se stal předseda strany **Werner Kogler**.

3. Intenzivní volební kampaň, komparace volebních programů

Hlavní favorit rakouských voleb, lidovci, v předvolební kampani a volebním programu navázal na požadavky formulované během voleb do Národní rady v říjnu 2017. (ÖVP, Wahlprogramm..., 2017, s. 18 - 21) Zvláštní zřetel kladl na problematiku bezpečnosti (ochrana vnějších hranic EU, boj proti mezinárodnímu terorismu, organizované kriminalitě a ilegální migraci), posílení hospodářské konkurenceschopnosti a rozvoj digitalizace EU. (ÖVP, EU-Wahlprogramm: Europa 2019..., 2019, s. 15 - 29)

Poněkud stagnující a nevýrazné předvolební kampani lidovců dalo počátkem května nový impuls až osobní **Kurzovo** angažmá. Předseda ÖVP se zaměřil na problematiku restriktivní azylové a migrační politiky, kritiku přebujelé byrokracie EU i rostoucí reglementaci Bruselu vůči členským státům. Tímto manévrem zamýšlel pozitivně zužitkovat vlastní popularitu (Vertrauensindex BundespolitikerInnen..., 2018a, b, c, d; 2019) i oblíbenosti jím vedené vlády (např. Carmen – Baugartner, Gute Noten für..., 2018) a přesvědčit tak především dosud nerozhodnuté voliče.

Značnou mediální pozornost i početné reakce soupeřů vyvolaly v průběhu května několikrát opakované **Kurzovy** plány upravit znění Lisabonské smlouvy. Označil ji za zastaralou, neboť nedokázala nalézt odpověď na krize poslední let – finanční, dluhovou, migrační nebo ochranu klimatu, či vystoupení Velké Británie z EU. Zároveň požadoval zrušení celkem 1000 nařízení a směrnic EU, snížení počtu komisařů v Evropské komisi a jednotné sídlo všech institucí EU (kromě Evropské centrální banky) v Bruselu. (Fellner, 2019, Kurz: Will 1000 EU-Richtlinien..., 2019; Jungwirth – Novak, Kurz will einen..., 2019) Kritickými vyjádřeními na adresu EU se **Kurz** rétoricky přiblížil ke Svobodným. Domníváme se, že touto taktikou a dvojicí lídrů **Karas - Edtstadlerová** cílil na maximalizaci voličského potenciálu. Zamýšlel tím oslovit jak tradiční lidovecké proevropsky

naladěné voliče, tak eurokritický segment elektorátu. Političtí soupeři hodnotili **Kurzovy** požadavky jako opožděnou reakci a důkaz prohlubujícího se euroskepticismu ÖVP, nicméně jiná témata dokázali do intenzivní volební kampaně přenést jen těžce. (Riedl, *Ins Finale geht es...*, 2019)

Rozdílným způsobem přistupoval **Kurz** v průběhu předvolební kampaně k oběma lídrům. Zatímco **Karase** podporoval jen v nezbytné míře, **Edtstadlerovou** doprovázel na rozmanitých akcích mnohem častěji. Několikrát přitom demonstrativně zdůrazňoval identické názory na bezpečnost nebo azylovou a migrační politiku. (ÖVP, *Europa braucht Stärke...*, 2019) **Karas** tak spíše než podporu předsedy lidovců, zdůrazňoval svůj dlouholetý proevropský postoj a dvě dekády zkušeností z práce v EP. (ÖVP, *Europa braucht Lösungen...*, 2019)

Nejsilnější opoziční straně SPÖ nescházely v souvislosti s volbami do EP značné ambice. Ještě koncem roku **Andreas Schieder** hovořil o vítězství a navýšení počtu mandátů z dosavadních pěti na šest. SPÖ se od počátku předvolební kampaně stylizovala do pozice názorového protipólu lidovců a Svobodných v otázce „otevřené“ migrační politiky a dalšího vývoje EU nebo sociálních témat. (Böhm, *Andreas Schieder...*, 2018; APA, *SPÖ mit Ruf nach...*, 2018) Strana vypracovala nejpodrobnější volební program ze všech kandidujících subjektů, jenž však nepřinesl velká překvapení. Ve srovnání s ostatními politickými soupeři věnovala větší pozornost problematice sociálního bydlení. Za vzor záměrně dávala Vídeň. Hlavní město Rakouska totiž dlouhodobě řídí z pozice starosty. (SPÖ, *Unser Programm für Europa...*, 2019, s. 22, 34 - 39; *Andreas Schieder. Mensch...*, 2019). Unikátní byl také návrh na zakotvení 30hodinového pracovního týdne s cílem dosažení vyšší produktivity práce a spokojenosti zaměstnanců. (SPÖ, *Unser Programm für Europa...*, 2019, s. 50 - 53)

V závěru volební kampaně zintenzivnila sociální demokracie kritiku vládní koalice ÖVP-FPÖ v souvislosti s vnitropolitickou krizí. Neváhala přitom využít slova s emocionálním nádechem. **Kurzova** vláda podle názoru socialistů zapříčinila v republice pod Alpami „*chaos, porušování právních předpisů, korupci, sociální škrty a zradu Rakouska.*“ SPÖ nabízela voličům alternativu v podobě pořádku, stability a odpovědnosti. (SPÖ, *Verantwortung statt Chaos*, 2019)

S naprosto odlišným programem v souladu s volebním heslem *Víc Rakouska, méně EU* se ucházela o důvěru elektorátu FPÖ. Zdůraznila v něm svá tradiční profilující témata, tedy restriktivní azylovou a migrační politiku, varování před hrozbou islamizace Evropy, důraz na zachování rakouské neutrality nebo

efektivnější zabezpečení vnějších hranic EU. Dále v programu FPÖ nechybělo odmítnutí byrokracie a údajného centralismu EU. Namísto toho by se EU měla koncentrovat na otázky vyžadující nadnárodní řešení, například migraci nebo bezpečnost. Svobodní se rovněž ostře vymezili vůči politice směrodatných představitelů EU **Angely Merkelové**, **Emanuela Macrona** a **Jean-Clauda Junckera**. Jediným překvapením při analýze programu FPÖ byl požadavek omezení doby transportu zvířat v rámci EU na maximálně osm hodin a zákaz exportu jatečných zvířat do třetích zemí. (FPÖ startet..., 2019; FPÖ, Es geht um Österreich..., 2019; FPÖ, Eine starke Stimme..., 2019) Lídra FPÖ pro volby do EP **Haralda Vilimského** doplňoval na předvolebních materiálech včetně plakátů dlouholetý předseda strany **Heinz-Christian Strache**. (FPÖ, FPÖ voten. Steh auf..., 2019)

NEOS vsadilo na personalizovanou volební kampaň zaměřenou na nejmladší rakouskou volební lídryni **Claudii Gamonovou**. Požadavek prohloubení evropské integrace v podobě perspektivního vzniku Spojených států evropských patří mezi tradiční a během existence NEOS několikrát opakovanou programickou prioritu strany. (NEOS, Das Zukunftsmanifest..., 2017, s. 15 - 16) Uvedený, poněkud obecně formulovaný, koncept museli liberálové v rámci předvolební kampaně více precizovat. Prezentovali myšlenku přetvoření současné EU na federaci podle švýcarského vzoru. V praxi by o daních, opatřeních na ochranu klimatu nebo obranné politice rozhodovala federace. Ostatní důležité otázky, například organizace veřejné správy, by spadaly do výlučné kompetenci členů federace. (Odehnal, Unser Wahlziel..., 2019; Redaktion, International, 6 Fragen an..., 2019, s. 9; NEOS, Vereingigte Staaten von..., s. 9; NEOS, Europa machen wir..., 2019) Vizi Spojených států evropských doplňoval požadavek společné evropské armády pod kontrolou EP. (NEOS, Vereinigte Staaten von..., 2019, s. 7; NEOS, Europa machen wir..., 2019) Tato, pro liberály profilující a ve srovnání s ostatními rakouskými politickými stranami ojedinělá témata, cílila především na nastupující generaci. Požadavek dobrovolného opuštění tradiční rakouské neutrality ve prospěch federalizace EU se však setkává spíše s odmítavými reakcemi obyvatelstva, především u lidí starších 60 let. (ÖGfE, ÖGfE-Umfrage: EU-Armee, 2019; APA, ATV-Frage der Woche..., 2019)

Tedy nejmenší rakouská parlamentní strana Kandidátka Teď od počátku volební kampaně jen těžko hledala profilující téma a osobnost, s nimiž by mohla reálně aspirovat na mandát v EP. Strana původně vystupovala pod názvem Kandidátka Pilz. Založil jí někdejší prominentní člen Zelených a známý bojovník

za odpovědné nakládání s veřejnými financemi **Peter Pilz**. (Dimmel, Noll, 2017) Podstatná závislost a provázanost strany s jeho osobností se ukázala v květnových volbách jako značně limitující faktor. **Pilz** za lídra Kandidátky Ted' pro květnové volby vybral **Johannese Voggenhubera**. Někdejší poslanec EP za Zelené již deset let nepůsobil v politice, a tak jeho nominace poněkud překvapila. Ze strategického hlediska nepomohla ani změna názvu kandidátní listiny pro volby do EP pod označením Iniciativa 1 Evropa, která mohla potencionální voliče zmást.⁴ Iniciativa vypracovala pouze obecně formulovaný program v rozsahu dvou stran. V něm se ve srovnání s ostatními stranami koncentrovala výlučně na témata související s EU. Jednalo se o kombinaci požadavků na ochranu životního prostředí, posílení pravomocí EP a společnou azylovou a migrační politiku. (Initiative 1 Europa, Manifest zur Wahl des Europäischen Parlaments 2019; Voggenhuber, 1 Europa..., 2019) Strana disponovala nejnižším rozpočtem volební kampaně, a proto úplně rezignovala na volební materiály a inzerci v denním tisku. Spoléhalo na kontaktní kampaň s voliči, online prezentaci i mediální kvality lídra kandidátky, jenž se účastnil všech důležitých televizních diskusí.

Pro Zelené měly květnové volby zejména symbolický význam. Strana pozbyla v říjnu 2017 po 31 letech parlamentní relevance na spolkové úrovni. (Kriechbaumer, 2018, s. 622-626) Případný opakovaný neúspěch při celostátních volbách by znamenal další silný otřes a postupný přechod kdysi etablovaného politického subjektu na periferii dění. Naopak zisk alespoň jednoho mandátu by představoval pozitivní impuls pro pozdější návrat do Národní rady. Zelení pro eurovolby představili dvojici lídrů. Předsedu strany **Wernera Koglera** doplňovala známá kuchařka, podnikatelka a ekologická aktivistka **Sarah Wienerová**. (Rolff, Küchenhilfe, Starköchin..., 2019)

Volební program a kampaň Zelených byly založeny na třech prioritách: ochrana životního prostředí a klimatu, reforma daňového systému, sociální soudržnost a zrovnoprávnění. (Grünen, Wer braucht schon..., 2019) Nepřekvapí, že Zelení věnovali největší pozornost z kandidujících stran ochraně životního prostředí a opatřením proti změnám klimatu (ukončení subvencí pro výrobu energie z fosilních zdrojů, úplný přechod Rakouska na obnovitelné zdroje energie, zákaz atomových elektráren v EU, přednostní podpora vlakové přepravy). (Grünen, Mutig für Europa..., 2019, s. 5 - 13; Echter Klimaschutz...,

---

⁴ Na volebním lístku kandidovala strana pod označením Evropa Ted' – Iniciativa Johannese Voggenhubera.

2019) Značný zřetel věnovali rovněž „zdravému“ zemědělství, bez škodlivých postřiků a geneticky modifikovaných potravin. V programu nechyběl ani požadavek přísnějšího postihu násilí na ženách (Grünen, Mutig für Europa..., 2019, s. 11 - 12, 20 - 21, 25 - 26).

Strategická volba bývalých příznivců strany zapříčinila, že Zelení po déle než třech dekádách pozbyli zastoupení v Národní radě. 43 % z nich podpořilo sociální demokracii s cílem zabránit vytvoření koalice ÖVP a FPÖ, dalších 21 % někdejších voličů Zelených projevilo v říjnu 2017 důvěru Kandidátce Petera Pilze (Plasser, Sommer, 2018, s. 32, 85). Aby se podobná situace neopakovala, Zelení často zdůrazňovali, že různé koaliční varianty nehrají v EP roli a je nezbytné podpořit stranu první volby. Proto jeden ze stěžejních předvolebních sloganů zněl „Zpět k Zeleným“ (Grünen, Wer braucht..., 2019).

Celkově vyzněla jejich volební kampaň daleko skromněji než v minulých letech. Kromě Evropy Teď disponovali nejmenším rozpočtem, a tudíž chyběly velkoformátové plakáty, inzerce v tištěných periodikách i rozmanité formy předvolebních materiálů. Strana se soustředila především na kampaň prostřednictvím internetu a sociálních sítí. V kontaktní kampani vystupovala aktivně členská základna, jednotliví kandidáti i dvojice lídrů. (Gasser, Wir brauchen eine Bauernbefreiung, 2019)

Srovnání volebních programů relevantních politických stran vede k závěru, že všechny se dokázaly shodnout na nutnosti zabývat se ochranou životního prostředí a klimatu i hledat řešení azylové a migrační politiky. Širší souhlas napříč politickým spektrem vyvolala myšlenka přísnější kontroly velkých společností převádějících své zisky do států s nízkým zdaněním. (Grünen, Mutig für Europa..., 2019, s. 16; ÖVP, EU-Wahlprogramm. Europa 2019..., 2019, s. 35 - 37; SPÖ, Unser Programm für Europa..., 2019, s. 10 - 18) Pravicové a pravostředové strany (ÖVP, FPÖ a NEOS) požadovaly shodně zvýšenou kontrolu vnějších hranic EU. (NEOS, Vereinigte Staaten..., 2019, s. 7; FPÖ, FPÖ voten. Steh auf für..., 2019; FPÖ, Es geht um Österreich..., 2019; ÖVP, EU-Wahlprogramm..., 2019, s. 13, 17, 38)

Sociální demokraté, Zelení a Evropa Teď se programově shodli na návrhu vytvoření jednotné sociální unie v rámci EU s garancí základních sociálních práv v oblasti vzdělání, zdravotní péče, práce a bydlení. (SPÖ, Unser Programm für Europa..., 2019, s. 47, 52 - 53; Initiative 1, Manifest, s. 1; Grünen, Mutig für Europa..., 2019, s. 19) Požadavek intenzivnějšího prosazení faktického zrovnoprávnění mužů a žen v oblasti mezd a pracovních podmínek (Grünen, Mutig für Europa..., 2019, s. 20, 25; SPÖ, Unser Programm für Europa..., 2019,

s. 66 - 67)⁵ a (výjimečně rovněž s FPÖ) efektivnější kontrola lobbistů na půdě EU (SPÖ, Unser Wahlprogramm..., 2019, s. 100 - 103; FPÖ, FPÖ voten. Steh auf..., 2019; FPÖ, Es geht um..., 2019; Grünen, Mutig für Europa..., 2019, s. 25) spojovala programy sociální demokracie a Zelených.

3.1 Ibizagate a vnitropolitická krize

Do úplného závěru předvolební kampaně promluvily nečekané události v souvislosti s vládní stranou FPÖ, které podle místa vzniku dostaly název Ibizagate. Staly se naprosto dominujícím tématem posledních devíti dnů předvolební kampaně a do určité míry ovlivnily výsledky voleb.

V pátek 17. května 2019 zveřejnila německá periodika Der Spiegel a Süddeutsche Zeitung ukázky videa z ostrova Ibizy z července 2017. V něm dnes již bývalý předseda **Heinz-Christian Strache** a místopředseda tehdy opoziční FPÖ **Johann Gudenus** nabízeli údajné neteři ruského oligarchy zvýhodněný přístup ke státním zakázkám výměnou za ilegální financování Svobodných. **Strache** se také vyslovil pro odkoupení nejčtenějších bulvárních rakouských novin Die Kronen Zeitung ruskými investory. V nich měly být publikovány zmanipulované průzkumy veřejného mínění ve prospěch FPÖ v souvislosti s volbami do Národní rady. (Bäumgartner et. al. Joschi, mach das jetzt klar, 2019)

Zveřejněné video vyvolalo doslova bouři. Druhý den, 18. května, v reakci na kompromitující materiály odstoupil ze všech politických funkcí **Johann Gudenus**. Totéž učinil **Strache**, a to včetně postu vicekancléře a předsedy Svobodných. **Kurz** se po nejnovějším skandálu koaličního partnera⁶ rozhodl se slovy „*přiliš je příliš*“ pro vypovězení koalice a vypsání předčasných voleb. (Hammerl – Temel, „Genug ist genug“: Kurz..., 2019) Po odstoupení **Stracheho** požadoval, aby z vlády odešel rovněž ministr vnitra za FPÖ **Herbert Kickl**. Vůbec poprvé v rakouské historii požádal kancléř spolkového prezidenta o propuštění jednoho z ministrů. **Kickl** měl údajně v pozici generálního sekretáře strany vědět o ilegálním financování Svobodných, kromě toho ve funkci vedoucího rezortu vnitra mohl ovlivňovat vyšetřování Ibizagate. FPÖ v čele s někdejšími neúspěšným prezidentským kandidátem **Norbertem Hoferem** pohrozila kolektivní demisí všech ministrů za Svobodné, bude-li kancléř nadále trvat na **Kicklově** propuštění.

---

⁵ ÖVP hovoří v programu o nutnosti zrovnoprávnění mužů a žen jen v obecné rovině (ÖVP, EU-Wahlprogramm..., 2019, s. 48).

⁶ Členové FPÖ se v době vládního angažmá Svobodných prezentovali mnohými kontroverzními činy a výroky. (Das Gupta, 525 Tage voller Skandale, 2019)

(Kittner, Kurz „Kickl kann nicht gegen...“, 2019; Bonavida, Prior, ÖVP: Kickl muss gehen – oder alle, 2019) Poté, co spolkový kancléř trval na svém stanovisku, se koalice ÖVP-FPÖ 20. května stala minulostí. Následně **Kurz** prezentoval úmysl doplnit vládu odborníky za odstoupivší ministry FPÖ. Takto personálně upravený kabinet měl podle kancléře dovést Rakousko na podzim k předčasným volbám. (Bonavida, Neuhauser, Kurz'riskantes Spiel, 2019; Mittelstaedt, Sterkl, Kurz droht nach Absetzung..., 2019)

Sociální demokracie činila od počátku spoluodpovědným za celou situaci rovněž **Sebastiana Kurze**. Zamýšlela vůči personálně obměněné vládě podat návrh na vyslovení nedůvěry, a to hned den po volbách do EP, tedy v pondělí 27. května. (Mittelstaedt, Geplante und ungeplante Wege aus der Krise, 2019) Tímto krokem chtěla převzít iniciativu v zbylých dnech předvolební kampaně a ukázat obyvatelům Rakouska, že dokáže „dát věci do pořádku“. Sociálně demokratický plán zamýšleli kromě Kandidátky Teď podpořit také poslanci za Svobodné. Návrh na vyslovení nedůvěry vládě by tak získal potřebnou absolutní většinu zákonodárců Národní rady. **Kurzův** kabinet by musel odstoupit. Ve snaze odvrátit hrozbu pádu vlády nabídl spolkový kancléř opozičním stranám ústupky. Přislíbil posílení pravomocí Účetního dvora při kontrole politických stran nebo účast opozice na zasedáních ministerské rady, ovšem bez možnosti hlasovat o rozhodnutích vlády. (Riss, Wießensteiner, Rot-blauer Countdown für Kurz läuft, 2019; Redaktion, Wiener Zeitung, Kann Kurz noch Kanzler?, 2019)

V překérní situaci se ocitli především Svobodní. Označili aféru kolem bývalých špiček strany za předem připravený komplot organizovaný ze zahraničí s cílem destabilizovat úspěšnou vládu a zdiskreditovat FPÖ. Početné předvolební plakáty visící po celém Rakousku se **Strachem** v popředí nedokázali přelepit vzhledem k nedostatku času. Prezentovali tak muže, jemuž hrozí trestní stíhání za porušení právních předpisů ve věci ilegálního financování strany.

Aféra Svobodných, konkrétně otázka transparentnosti financování politických stran a problematika vyslovení nedůvěry vlády, představovala dominantní témata zbylých dnů předvolební kampaně. Otázky související s fungováním a budoucností EU se dostaly do pozadí pozornosti veřejnosti i mediálního zpravodajství. Současně panovala nad výsledkem voleb značná nejistota. Předchozí průzkumy veřejného mínění ztratily jakoukoli relevanci, neboť z časových důvodů nemohly reflektovat demoskopické změny způsobené zveřejněním kontroverzního videa. Nebylo tedy možné říci, nakolik lbizagate (de)mobilizuje elektorát a do jaké míry ovlivní rozhodnutí voličů podpořit konkrétní politickou stranu.

4. Výsledky voleb

Volby do EP v Rakousku, kde se využívá proporčního volebního systému kandidátních listin s možností udělení preferenčního hlasu při neexistenci uzavírací klauzule, přinesly vítězství lidovců. S velkým odstupem následovala sociální demokracie. Třetí místo obsadili Svobodní následovaní Zelenými, oba s mírnou ztrátou ve srovnání s rokem 2014. Páté místo získali liberálové, zcela propadla Evropa Teď (výsledky voleb přibližuje tabulka 1 a 2).

Tabulka 1: Oficiální výsledky voleb do EP – počet hlasů

Název strany (česky)	Zkratka používaná v němčině	Počet získaných hlasů 2019	Počet získaných hlasů 2019 (%)	Počet získaných hlasů 2014	Počet získaných hlasů 2014 (%)	Srovnání v počtu získaných hlasů 2019-2014 (%)
Rakouská lidová strana	ÖVP	1 305 924	34,5 %	761 896	27,0 %	7,5 %
Sociálnědemokratická strana Rakouska	SPÖ	903 151	23,9 %	680 180	24,1 %	-0,2 %
Svobodná strana Rakouska	FPÖ	650 114	17,2 %	556 535	19,7 %	-2,5 %
Zelení - Zelená alternativa	Grüne	532 194	14,1 %	410 089	14,5 %	-0,4 %
NEOS	NEOS	319 024	8,4 %	229 781	8,1 %	0,3 %
Evropa Teď	Europa	39 234	1,0 %	-	-	-

Zdroj: Bundesministerium für Inneres, Endgültiges Ergebnis..., 2019

Tabulka 2: Oficiální výsledky voleb do EP 2019 – počet mandátů

Kandidující subjekt	Počet získaných mandátů 2019	Počet získaných mandátů 2014	Srovnání v počtu získaných 2019-2014
ÖVP	7	5	2
SPÖ	5	5	0
FPÖ	3	4	-1
Grüne	2	3	-1
NEOS	1	1	0

Zdroj: Bundesministerium für Inneres, Endgültiges Ergebnis 2019

ÖVP zvíťazila v sedmi z deväti spolkových zemi (výsledky približuje tabuľka 3). Prvé miesto obsadila dokonca i v Burgenlandu. Zde vykazuje dlhodobé pri spolkových i zemských voľbách nižšiu podporu než sociálni demokrati, ktorí sa tentokrát museli spokojit pouze s druhým miestom. Za zaujímavé lze pokladať rovněž výsledky ve Vídni, kde vyhrala tradičně silná sociální demokracie následovaná lidovci a Zelenými. Až čtvrté místo obsadili Svobodní, což vybízí k domněnce, že právě zde nejvíce ovlivnila voličské chování aféra kolem FPÖ. Jejich dva hlavní aktéři **Heinz-Christian Strache** a **Johann Gudenus** patřili dlouhodobě mezi tváře vídeňské organizace Svobodných.

Tabuľka 3: Výsledky voleb do EP podle spolkových zemi

Kandidující subjekt	Burgenland	Korutany	Dolní Rakousko	Horní Rakousko	Salcbursko	Štýrsko	Tyrolsko	Vorarlbersko	Vídeň
ÖVP	35,4 %	28,9 %	40,1 %	35,1 %	43,1 %	35,7 %	42,6 %	34,6 %	21,4 %
SPÖ	33,0 %	30,4 %	22,3 %	25,0 %	18,2 %	21,4 %	16,3 %	18,8 %	30,3 %
FPÖ	17,5 %	21,6 %	17,8 %	18,1 %	14,5 %	19,7 %	15,5 %	17,3 %	14,4 %
Zelení	7,8 %	9,9 %	10,5 %	13,4 %	14,1 %	13,3 %	15,2 %	14,1 %	20,8 %
NEOS	5,2 %	7,7 %	7,8 %	7,0 %	8,3 %	7,8 %	8,8 %	13,5 %	10,2 %
Evropa Teď	0,7 %	0,9 %	0,9 %	0,8 %	1,1 %	1,1 %	1,0 %	1,2 %	1,6 %

Zdroj: Bundesministerium für Inneres, Das endgültige Ergebnis der Europawahl 2019.

Rakouská lidová strana zaznamenala rekordní výsledek v rámci voleb do EP v podobě zisku 34,5 % odevzdaných hlasů. Klíč k úspěchu ÖVP tkvěl v úspěšné mobilizaci vlastních voličů. Strana dokázala přivést k volebním urnám 1,1 milionu těch, kteří jí podpořili ve volbách do Národní rady v říjnu 2017. Současně přesvědčila 96 000 někdejších voličů SPÖ a 62 000 bývalých voličů FPÖ. (SORA, EU-Wahl 2019..., 2019)

Úspěch lidovců způsobilo hned několik příčin. Zaprvé, výzva **Sebastiana Kurze**, pro převážnou většinu voličů lidovců klíčové a pozitivně vnímané osobnosti, udělovat preferenční hlasy osobně upřednostňovaným kandidátům. Voliči tak mohli získat pocit, že jejich hlas může mít vyšší váhu, neboť ovlivňuje obsazení mandátů za ÖVP. Kromě toho přední lidovečtí kandidáti vedli v podstatě vlastní předvolební kampaň, přičemž využili logistický a lidský potenciál ať už vlivných zájmových nebo zemských organizací lidovců. Pohled do statistiky udělených preferenčních hlasů ukazuje pozitivní ohlas lidovecké strategie u elektorátu. Nejvíce oprávnění voliči „kroužkovali“ **Karoline Edstadlerovou**. Ta

dokonce předčila i jednotku lidovecké kandidátky **Othmara Karase**.⁷ Zadruhé, dlouhodobá spokojenost většiny obyvatel Rakouska s reformním kurzem **Kurzovy** vlády a prací koalice lidovců a Svobodných. Ještě v době vnitropolitické krize si 62 % Rakušanů přálo pokračování kabinetu pod vedením lidoveckého předsedy. (Seidl, Mehrheit der Bevölkerung..., 2019) Zatřetí, osobní nepřehlédnutelné angažmá **Sebastiana Kurze** v intenzivní fázi předvolební kampaně s cílem upozornit na některá důležitá témata (reforma Lisabonské smlouvy, rostoucí reglementace EU ve vztahu k členským státům). Začtvrté, spekulace kolem připravovaného návrhu na vyslovení nedůvěry vůči **Kurzově** vládě zabezpečila kancléři značnou mediální prezenci a představovala další motiv, proč jít k volbám a podpořit ÖVP.

Zcela opačné pocity zažíval hlavní vyzyvatel lidovců – sociální demokracie. Strana zaznamenala historicky nejhorší výsledek od konce 2. světové války při volbách na spolkové úrovni. Již počátek volební kampaně, konkrétně turbulence kolem jmenování lídra kandidátky, nevyzněly pro veřejnost ideálně. Strana doplatila na nedostatečnou mobilizaci vlastního elektorátu, když dokázala přesvědčit pouze 59 % voličů z roku 2017 (SORA, EU-Wahl 2019..., 2019). Do budoucna působí varovně ztráta vedoucího postavení mezi voliči nad 60 let – dlouhodobě tradiční opory SPÖ, kterou potvrdily rovněž podzimní parlamentní volby proběhnuvší v témže roce. (SORA, Wahltagsbefragung und Wahlanalyse..., 2019; Plasser, Sommer 2020, 35) To by naznačovalo, že socialisté nejsou považováni za subjekt, který zajistí stabilní penzi a odpovídající sociální péči. Kromě toho SPÖ špatně kalkulovala v případě připravovaného pokusu o vyslovení nedůvěry vládě. Namísto sympatií jej většina elektorátu pokládala za čistě oportunní krok destabilizující Rakousko. (Redaktion, Profil, Umfrage: ÖVP baut..., 2019; Sommer 2019, s. 183; Plasser, Sommer 2020, s. 34) Ke špatnému výsledku sociální demokracie přispěla rovněž faktická neexistence strategické volby. Příznivci Zelených (130 000) a NEOS (54 000) opět podpořili strany první volby. (SORA, EU-Wahl 2019..., 2019)

V důsledku aféry vedoucích a dlouholetých funkcionářů FPÖ pouhých devět dnů před volbami představoval konečný výsledek FPÖ největší otazník. Ztrátu pouhých 2,5procentních bodů ve srovnání s volbami do EP před pěti lety lze

---

⁷ Nejvíce preferenčních hlasů obdržela Karoline Edtstadlerová (115 891) následovaná Otmarem Karasem (103 021), Angelou Winzigovou (84 931). Čtvrté místo obsadil Andreas Schieder (72 861). Na 8. místě v počtu preferenčních hlasů se umístila další lidovecká kandidátka Simone Schmiedtbauerová. První desítku uzavírá dolnorakouský lidovecký kandidát Lukas Mandl. (Bundesministerium für Inneres, Europawahl, Vorzugsstimmenvergleich, 2019)

s ohledem na výše zmíněné události pokládat za úspěch. Nedostatečnou míru mobilizace (pouhých 39 % voličů z roku 2017) euroskeptického elektorátu a omezenou schopnost přesvědčit příznivce jiných stran napříč politickým spektrem kompenzovala nízká volební účast. (SORA, EU-Wahl 2019..., 2019) K volbám v podstatě dorazilo „tvrdé jádro“ Svobodných, tedy pravidelní a opakovaní podporovatelé strany. Hlavní důvod projevení důvěry FPÖ představovala tradiční témata strany: důraz na restriktivní migrační politiku a vnitřní bezpečnost. (SORA, Wahltagsbefragung und Wahlanalyse..., 2019, s. 29)

Aféra Svobodných aktualizovala otázku transparentnosti financování politických stran v Rakousku. Zelení velmi dobře zareagovali na aktuální vývoj úspěšným oživením volebního motta z roku 2013 „Čisté životní prostředí, čistá politika“. (Wallner, 2014; Königslow et. al., 2014). **Werner Kogler** jako jeden z prvních lídrů pro volby do EP navrhl obsáhlý balíček opatření. Zahnoval rozšíření pravomocí Účetního dvoru, včetně možnosti kdykoli nahlížet do financování strany, sankce při překročení zákonem stanovené horní hranice nákladů určených pro předvolební kampaň, určení limitu daru do výše 50 000 euro ročně pro fyzickou a právnickou osobu, zvýšení trestních sazeb při porušení legislativy v záležitostech financování stran. (Hämmerle, Schluss mit himverbrannt, 2019) Svoji roli při nečekaně dobrém výsledku Zelených sehrála rezignace na jakékoli formy megalomanské předvolební kampaně i absence provokujících témat. Ještě více jim pomohla neexistence strategické volby; ke straně se vrátili jejich někdejší voliči, kteří v roce 2017 podpořili zejména SPÖ a Kandidátku Petera Pilze. (SORA, EU-Wahl 2019..., 2019)

NEOS nesplnilo volební cíl v podobě zisku dvou mandátů v EP. Přesto nelze jejich výsledek pokládat za neúspěch. Je potřeba připomenout skutečnost, že se nadále jedná o relativně novou stranu. Teprve buduje organizační strukturu a získává cenné zkušenosti z předvolební kampaně a z různých politických a diskusních platform. Kromě toho 32letá **Claudia Gamonová** je vzhledem ke svému věku příslibem do budoucna. Profilující a do jisté míry provokující témata – vznik Spojených států evropských a společné evropské armády – získaly vcelku očekávaně nejvíce podpory u nastupující generace. (SORA, Wahltagsbefragung und Wahlanalyse..., 2019, s. 31) Na druhé straně požadavek opuštění neutrality působil na starší segment elektorátu spíše odmítavě. Zvýšenou podporu liberálů ve srovnání s parlamentními volbami v roce 2017 lze přičíst neexistenci strategické volby, kdy NEOS oslovilo 54 000 někdejších voličů SPÖ a 37 000 bývalých voličů ÖVP. (SORA, EU-Wahl 2019..., 2019)

Propad Evropy Teď způsobila absence profilujícího tématu a dostatečně přesvědčivého lídra, mylná koncentrace převážně na témata související s EU a téměř neexistující volební kampaň. Fiasko Evropy Teď vcelku očekávaně vyvolalo úvahy, zda se v důsledku velmi podobného programu Zelených a Kandidátky Teď neucházejí o důvěru elektorátu v podzimních parlamentních volbách na společné kandidátce. (Mayr, Weissensteiner, Ökopartei vor der..., 2019; Redaktion, Wiener Zeitung, Liste „War einmal, 2019)

Pouze v rovině spekulací zůstane úvaha, jak by vypadaly výsledky voleb v Rakousku, pokud by nedošlo ke zveřejnění kompromitujícího videa politiků FPÖ. Výzkum prestižní agentury veřejného mínění SORA umožňuje alespoň poodhalit, do jaké míry ovlivnila lbizagate a následná vládní krize chování elektorátu. Celkem 24 % respondentů uvedlo, že uvedené události ovlivnily jejich konečnou volbu, ovšem pouze 7 % dotázaných projevilo důvěru jiné straně, než původně zamýšlelo. (SORA, Wahltagsbefragung und Wahlanalyse..., 2019, s. 21)

Závěr

Vrátíme-li se v úvodu studie zmíněnému konceptu voleb druhého řádu, nabízí se otázka, zda květnový souboj o hlasy voličů lze ve srovnání s parlamentními volbami z října 2017 označit za druhořadé volby. Odpověď poskytne rozbor pěti zásadních znaků voleb druhého řádu.

Zprvé, nižší participace elektorátu. Třebaže volební účast ve volbách do EP stoupla ve srovnání s předešlými volbami o více než 14procentních bodů (2019: 59,7 %; 2014: 45,4 %), nedosáhla úroveň voleb do Národní rady v roce 2017 (80,0 %). Ani zdaleka se nepřiblížila dosud nejnižší účasti elektorátu při rakouských parlamentních volbách (2013, 74,9 %). Zadruhé, oslabení vládních stran. Bilance koaliční subjektů byla diametrálně odlišná. Zatímco lidovci dosáhli procentuálně vyšší výsledek než v říjnu 2017, menší koaliční strana Svobodní zaznamenala citelný propad. Vládní koalice jako celek u voličů oslabila. Uvedený trend ale nelze připisovat nespokojenosti obyvatel s prací kabinetu, nýbrž menší schopnosti FPÖ mobilizovat své voliče. Zatřetí, znatelné posílení mimoparlamentních Zelených a druhé nejmenší strany v Národní radě opozičního Nového Rakouska ve srovnání s parlamentními volbami. Začtvrté, národní témata pokládala většina Rakušanů za důležitější než problematiku související s fungováním a budoucností EU. Na otázku, zda chtěli květnovými volbami vyjádřit postoj k vnitropolitické situaci odpovědělo 62 % respondentů ano nebo spíše ano.

Naproti tomu 36 % dotázaných uvedlo zápornou odpověď. (Redaktion, Profil, EU-Wahl 2019..., 2019) Lze tedy konstatovat, že proběhnuvší volby do EP v Rakousku odpovídají čtyřem z pěti zásadních znaků voleb druhého řádu. Pouze pátý znak, preference kandidátů před stranickou příslušností zůstal nenaplněn, neboť voliči tentokrát považovali za důležitější programová stanoviska kandidujících subjektů než jednotlivé lídry. (SORA, Wahltagsbefragung und Wahlanalyse..., 2019, s. 22 - 23)

Květnové volby do EP podaly ucelený obraz o aktuálních a zásadních preferencích rakouského elektorátu, které pozdější události opětovně potvrdily. Předčasné parlamentní volby, které proběhly o pouhé čtyři měsíce později měly identické vítěze (ÖVP, Zelení, NEOS) a poražené (SPÖ, FPÖ, Kandidátka Teď). Lidovci potvrdili nelehkou roli favorita. Zužitkovali spokojenost převážně části obyvatelstva s prací vlády ÖVP-FPÖ pod vedením **Sebastiana Kurze**. Lídr lidovců rovněž využil pozici centrálního aktéra rakouské vnitřní politiky, jehož znovuzvolení pokládala většina voličů za předem evidentní záležitost bez ohledu na konkrétní výsledky zářijového klání. Zelení dosáhli historicky nejlepšího výsledku pomocí změn programatických preferencí elektorátu ve srovnání s parlamentními volbami v roce 2017. Ustředním tématem voleb v září 2019 se stala místo azylové a migrační politiky ochrana klimatu. Stejně jako Zelení také liberální NEOS dosáhlo historicky nejlepšího výsledku v rakouských dějinách prostřednictvím důsledného prosazování vlastních profilujících témat (transparentní nakládání s veřejnými financemi, digitalizace veřejné správy nebo reforma vzdělání). Naopak nejhorší výsledek od konce 2. světové války musela přijmout sociální demokracie. SPÖ stejně jako v květnu doplatila na slabého lídra a ztrátu výsadního postavení mezi penzisty a v otázkách práce a sociálního zabezpečení. Svobodným vystavili voliči další pomyslný účet za aféru Ibiza i za opětovné opakované podezření ze zneužití stranických financí pro soukromé účely někdejšími špičkami FPÖ. Kandidátka Teď se nedokázala vypořádat ze slábnoucí image **Petera Pilze**, a proto po pouhých dvou letech pozbyla parlamentní relevance v Národní radě. (Hofer, 2019; Hofer 2020; Sommer, 2019; Šepták, 2019a; Šepták, 2019b; Glück 2020; Zeglovits, Friesenbichler 2020)

Počátkem roku 2020 se lidovci a Zelení dohodli na premiérovém vytvoření vládní koalice na spolkové úrovni v rakouských dějinách. Druhý kabinet Sebastiana Kurze přišel s obsáhlým reformním programem, jehož realizaci zásadním způsobem ovlivnila globální pandemická situace. Kritické zhodnocení činů současné rakouské spolkové vlády bude možné teprve s odstupem několika příštích let.

Literatura:

- AICHINGER, P. 2018. *Christian Kern: Der Mann, der zehn Jahre lang Politiker bleiben will*. [online]. Die Presse, 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu:<https://diepresse.com/home/innenpolitik/5498806/Christian-Kern_Der-Mann-der-zehn-Jahre-lang-Politiker-bleiben-will>
- APA, OGM. 2018. *Vertrauensindex BundespolitikerInnen Wien*, Jänner 2018a [online]. APA, OGM, 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.ogm.at/vertrauensindex/apaogm-vertrauensindex-bundespolitikerinnen-wien-jaenner-2018/>>
- APA, OGM. 2018. *Vertrauensindex BundespolitikerInnen Wien*, März 2018b. [online]. APA, OGM, 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.ogm.at/vertrauensindex/apaogm-vertrauensindex-bundespolitikerinnen-wien-maerz-2018/>>
- APA, OGM. *Vertrauensindex BundespolitikerInnen*, September 2018c. [online]. APA, OGM, 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.ogm.at/vertrauensindex/apa-ogm-vertrauensindex-bundespolitikerinnen-september-2018/>>
- APA, OGM. *Vertrauensindex BundespolitikerInnen*, Dezember 2018d. [online]. APA, OGM, 2018 [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.ogm.at/vertrauensindex/apa-ogm-vertrauensindex-bundespolitikerinnen-dezember-2018/>>
- APA, OGM. *Vertrauensindex BundespolitikerInnen*, April 2019. [online]. APA, OGM, 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.ogm.at/vertrauensindex/apa-ogm-vertrauensindex-bundespolitikerinnen-april-2019/>>
- AUSTRIAN PRESS AGENTUR. 2018. *SPÖ mit Ruf nach "fairem Europa" Richtung EU-Vorwahlkampf*. [online]. Austrian Press Agentur/Salzbürger Nachrichten 2018, [cit. 19. 3. 2019]. Dostupné na internetu: <<https://www.sn.at/politik/innenpolitik/spoe-mit-ruf-nach-fairem-europa-richtung-eu-vorwahlkampf-60648796>>
- AUSTRIAN PRESS AGENTUR. 2019. *ATV-Frage der Woche: Wie wichtig ist den Österreichern die Neutralität im 21. Jahrhundert?* [online]. Austrian Press Agentur 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <https://www.ots.at/presseaussendung/OTS_20181025_OTS0144/atv-frage-der-woche-wie-wichtig-ist-den-oesterreichern-die-neutralitaet-im-21-jahrhundert>

- AUSTRIAN PRESS AGENTUR. *Umfrage zählt Karas zu einflussreichsten EU-Abgeordneten*. [online]. Austrian Press Agentur, Der Standard 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://derstandard.at/2000101956108/Umfrage-zaehlt-Karas-zu-einflussreichsten-EU-Abgeordneten> >
- AUSTRIAN PRESS AGENTUR. *Widerstand gegen Ausstieg aus UNO-Migrationspakt*. [online]. Austrian Press Agentur/Die Salzburger Nachrichten 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.sn.at/politik/innenpolitik/widerstand-gegen-ausstieg-aus-uno-migrationspakt-59823370>>
- BAUMGÄRTNER, M. et. al. 2019. Joschi, mach das jetzt klar. In: *Der Spiegel* Nr. 21, 18. 5. 2019, s. 78 - 83. ISSN 0038-7452.
- BAUMGARTNER-PÖTZ, C. 2018. *Gute Noten für die schwarz-blaue Koalition*. [online]. Tiroler Tageszeitung 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.tt.com/politik/innenpolitik/14344739/gute-noten-fuer-die-schwarz-blaue-koalition>>
- BÖHM, W. 2018. *Andreas Schieder: „Ich war von Kerns Vorgangsweise überrascht, irritiert und verwundert“*. [online]. Die Presse 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <https://diepresse.com/home/ausland/eu/5539188/Schieder_Ich-war-von-Kerns-Vorgangsweise-irritiert >
- BÖHMER, Ch. 2018. *Woran Christian Kern gescheitert ist*. [online]. Kurier 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://kurier.at/politik/inland/woran-christian-kern-gescheitert-ist/400122146>>
- BONAVIDA, I. – NEUHAUSER, J. 2019. Kurz´riskantes Spiel. In: *Die Presse*, 21. 5. 2019, s. 1.
- BONAVIDA, I. – PRIOR, T. 2019. ÖVP: Kickl muss gehen – oder alle. In: *Die Presse*, 20. 5. 2019, s. 1.
- BONAVIDA, I. – PRIOR, T. 2019. Wie man die Opposition von Kurz überzeugt – oder auch nicht. In: *Die Presse*, 24. 5. 2019, s. 2.
- BUNDESMINISTERIUM FÜR INNERES. 2014. *Europawahl 2014. Endgültiges Endergebnis*. [online]. Bundesministerium für Inneres 2014. [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <https://www.bmi.gv.at/412/Europawahlen/Europawahl_2014/start.aspx>
- BUNDESMINISTERIUM FÜR INNERES. 2019. *Das endgültige Ergebnis der Europawahl 2019 inklusive Wahlkarten mit Gemeindeergebnissen*. [online]. Bundesministerium für Inneres 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu:

- <https://www.bmi.gv.at/412/Europawahlen/Europawahl_2019/files/endgueltiges_Ergebnis/endgueltiges_Ergebnis_inkl_WK_mit_Gemeindeergebnissen_EW_19.pdf>
- BUNDESMINISTERIUM FÜR INNERES. 2019. *Europawahl 2019. Vorzugsstimmenvergleich*. [online]. Bundesministerium für Inneres, 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <https://www.bmi.gv.at/412/Europawahlen/Europawahl_2019/files/EUW_2019_Vorzugsstimmen_VergleichHOMEPAge.pdf>
- DAS GUPTA, O. 2019. *525 Tage voller Skandale*. [online]. Süddeutsche Zeitung, 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.sueddeutsche.de/politik/oesterreich-strache-skandale-tuerkis-blau-fpoe-oevp-kurz-regierung-wien-1.4469797>>
- Die FREIHEITLICHE PARTEI ÖSTERREICHS. 2019. *FPÖ startet in den EU-Wahlkampf* [online]. Die Freiheitliche Partei Österreichs 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.fpoe.at/artikel/fpoe-startet-in-den-eu-wahlkampf/>>
- Die ÖSTERREICHISCHE VOLKSPARTEI. 2019. *Volkspartei präsentiert Kandidatenliste für EU-Wahl*. [online]. Die Österreichische Volkspartei. 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.dieneuevolkspartei.at/Volkspartei--praesentiert-Kandidatenliste-fuer-EU-Wahl>>
- Die SOZIALDEMOKRATISCHE PARTEI ÖSTERREICHS. 2018. *Christian Kern wird SPÖ-Spitzenkandidat für die EU-Wahlen*. [online]. Die Sozialdemokratische Partei Österreichs 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.spoe.at/2018/09/20/christian-kern-wird-spoe-spitzenkandidat-fuer-die-eu-wahlen/>>
- DIMMEL, N. – NOLL, A. 2017. Woher? Wohin? Über den Einzug der „Liste Peter Pilz“ in den Nationalrat.“. In: HOFER, T. – TÓTH, B. (eds.): *Wahl 2017. Loser, Leaks & Leadership*, Wien: Ärzte Verlag, s. 102 - 117. ISBN 978-3-9503276-4-9.
- DRAXLER, P. – ANDRUSIO, M. – OBERASCHER, K. 2018. *Kerns Plan B: Abtritt als SPÖ-Chef, dafür Spitzenkandidat für EU-Wahl*. [online]. Der Kurier, 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://kurier.at/politik/inland/kerns-plan-b-abtritt-als-spoe-chef-dafuer-spitzenkandidat-fuer-eu-wahl/400121756>>
- FELLNER, W. 2019. Kurz „Will 1.000 EU-Richtlinien streichen. In: *Österreich* 12. 5. 2019, s. 7.

- GASSER, F. 2019. Wir brauchen eine Bauernbefreiung. In: *Die Zeit*. 16. 5. 2019, s. 12.
- GLÜCK, H. 2020. Die Nationalratswahl 2019 – Resümee und Analyse Ibiza. Ein politischer Urknall. In: *Österreichisches Jahrbuch für Politik*. Jhg. 43, 2019, s. 65 - 76. ISSN 0170-0847.
- HAMMERL, M. – TEMEL, P. 2019. "Genug ist genug": Kurz verkündet Ende von Türkis-Blau und Neuwahlen. [online]. *Der Kurier* 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://kurier.at/politik/inland/genug-ist-genug-kurz-verkuendet-neuwahlen/400498717> >
- HÄMMERLER, W. 2019. Schluss mit himverbrannt. In: *Wiener Zeitung*, 23. 5. 2019, s. 8.
- HLOUŠEK, V. – POLÁČKOVÁ, K. 2005. Volby do Evropského parlamentu v Rakousku a rakouské politické strany. In: *Středoevropské politické studie/Central European Political Studies Review*. roč. 6, 2005, č. 1, s. 1 - 12. ISSN 212-7817.
- HOFER, T. 2019. Auf dem Weg zum Emokratie. In: HOFER, T. – TÓTH, B. (eds.): *Wahl 2019. Strategien, Schnitzel, Skandale*, Wien: Ecowin, s. 11 - 58. ISBN 978-3-7110-0254-9.
- HOFER, T. 2020. Die Wahl der Qual. In: *Österreichisches Jahrbuch für Politik*. Jhg. 43, 2019, s. 65 - 76. ISSN 0170-0847.
- JUNGWIRTH, M. – NOWAK, R. 2019. Kurz will einen neuen EU-Vertrag. [online]. *Die Presse* 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://diepresse.com/home/ausland/eu/5622309/Kurz-will-einen-neuen-EUVertrag>>
- KITTNER, D. – BACHNER, M., *Turbulenzen in SPÖ nach Kerns Abgang: Jetzt soll Schieder ran*. [online]. *Kurier* 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://kurier.at/politik/inland/turbulenzen-in-spo-e-nach-kerns-abgang-jetzt-soll-schieder-ran/400138391>>
- KITTNER, D. 2019. Kurz „Kickl kann nicht gegen sich selbst ermitteln“. In: *Kurier*, 20. 5. 2019, s. 3.
- KÖNIGSLOW, K. – MEYER, T. M. – VONBUN, R., WAGNER, M., WINKLER A. K. 2014. Die Sachthemen im Wahlkampf. In: KRITZINGER, S. – MÜLLER, W.C – SCHÖNBACH, K. (eds.): *Die Nationalratswahl 2013. Wie Parteien, Medien und Wählerschaft zusammenwirken*. Wien – Köln– Weimar: Böhlau Verlag, s. 39 - 66. ISBN 978-3-205-79536-0.

- KRIECHBAUMER, R. 2018. *Nur ein Zwischenspiel (?) Die Grünen in Österreich von den Anfängen bis 2017*, Wien – Köln – Weimar: Böhlau Verlag 2018. 650 s. ISBN 978-3-205-20805-1.
- MAYR, P – WEISSENSTEINER, N. 2019. *Ökopartei vor der Nationalratswahl: Grüne Geheimgespräche statt Grabenkämpfe*. [online]. Der Standard 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://derstandard.at/2000104348492/Oeko-Partei-vor-der-Nationalratswahl-Gruene-Geheimgespraeche-statt-Grabenkaempfe>>
- MITTELSTAEDT, K. – STERKL, M. 2019. Kurz droht nach Absetzung Kickls ein Misstrauensantrag. In: *Der Standard*, 21. 5. 2019, s. 2.
- MITTELSTAEDT, K. 2019. Geplante und ungeplante Wege aus der Krise. In: *Der Standard*, 22. 5. 2019, s. 1.
- NEUHAUSER, J. 2018. *Auf der Suche nach einem Ersatzkandidaten*. [online]. Die Presse. Print-Ausgabe 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://diepresse.com/home/innenpolitik/5508928/Auf-der-Suche-nach-einem-Ersatzkandidaten>>
- ODEHNAL, B. 2019. *Unser Wahlziel: die Vereinigten Staaten von Europa*. [online]. Basler Zeitung 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.bazonline.ch/ausland/europa/unser-wahlziel-die-vereinigten-staaten-von-europa/story/13131604>>
- ÖSTERREICHISCHE GESELLSCHAFT FÜR EUROPAPOLITIK. 2019. *ÖGfE-Umfrage: EU-Armee für ÖsterreicherInnen derzeit kein Thema – EU soll global auf Diplomatie und humanitäre Hilfe setzen*. [online]. Österreichische Gesellschaft für Europapolitik 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <https://oegfe.at/2019/03/eu_armee_umfrage/>.
- PLASSER, F. – SOMMER, F. 2018. *Wahlen im Schatten der Flüchtlingskrise*. Wien: Facultas 2018. 181 s. ISBN 978-3708916903.
- PLASSER, F. – SOMMER, F. 2020. Neuwahl 2019. Determinanten und Motive der Wahlentscheidung. In: *Österreichisches Jahrbuch für Politik*. Jhg. 43, 2019, s. 27 - 52. ISSN 0170-0847.
- REDAKTION, KURIER. 2017. *Familienbeihilfe: Karas warnt vor Diskriminierung*. [online]. Kurier 2017, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://kurier.at/politik/inland/familienbeihilfe-oevp-politiker-othmar-karas-warnt-vor-diskriminierung/247.943.862>>
- REDAKTION. DIE PRESSE. 2018. *SPÖ-Chef Christian Kern wird Spitzenkandidat bei EU-Wahl*. [online]. Die Presse 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu:

- <<https://diepresse.com/home/innenpolitik/5498625/SPOeChef-Christian-Kern-wird-Spitzenkandidat-bei-EUWahl>>
- REDAKTION. INTERNATIONAL. 2019. 6 Fragen an die österreichischen SpitzenkandidatInnen zur EP-Wahl. In: *International. Die Zeitschrift für internationale Politik*. Jhg. 40, 2019, Nr. 2, s. 9 - 13. ISSN 1010-9285.
- REDAKTION. PROFIL. 2019. *EU-Wahl 2019: ÖVP gewinnt klar vor der SPÖ, die FPÖ verliert leicht*. [online]. Profil 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.profil.at/oesterreich/umfrage-oevp-kurz-nationalratswahlen-10813406>>
- REDAKTION. PROFIL. 2019. *Umfrage: ÖVP baut Vorsprung aus, Kurz verliert an Strahlkraft*. [online]. Profil [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.profil.at/oesterreich/umfrage-oevp-kurz-nationalratswahlen-10813406>>
- REDAKTION. WIENER ZEITUNG. 2019. Kann Kurz noch Kanzler? In: *Wiener Zeitung*, 24. 5. 2019, s. 10.
- REDAKTION. WIENER ZEITUNG. 2019. *Liste "War einmal"?* [online]. Wiener Zeitung 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/politik/oesterreich/2012271-Liste-War-einmal.html>>
- REIF, K. – SCHMITT, H. 1980. Nine Second-Order National Elections – A Conceptual Framework for the Analysis of European Election Results. In: *European Journal of Political Research*. Vol. 8, 1980, No. 1, s. 3 - 44. ISSN 1475-6765.
- RIEDL, J. 2019. Ins Finale geht es rechtsrum. In: *Die Zeit*, 16. 5. 2019, s. 13.
- RISS, K. – WEIßENSTEINER, N. 2019. Rot-blauer Countdown für Kurz läuft. In: *Der Standard*, 24. 5. 2019, s. 2.
- ROLFF, M. 2019. *Küchenhilfe, Starköchin – und bald Europaabgeordnete?* [online]. Süddeutsche Zeitung 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.sueddeutsche.de/politik/sarah-wiener-gruene-eu-parlament-1.4334749>>
- SEIDL, C. 2019. Europa muss von der USA unabhängiger werden! In: *Der Standard*, 22. 5. 2019, s. 9.
- SEIDL, C. 2019. *Mehrheit der Bevölkerung würde an Regierung Kurz festhalten*. [online]. Der Standard, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://derstandard.at/2000103772847/Mehrheit-der-Bevoelkerung-wuerde-an-Regierung-Kurz-festhalten>>

- SORA/ISA. INSTITUT FÜR STRATEGIEANALYSEN. 2014. *Wahlanalyse. Wahl zum Europäischen Parlament 2014*. [online]. SORA/ISA. Institut für Strategieanalysen 2014, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2014_EU-Wahl_Wahlanalyse.pdf>
- SORA/ISA. INSTITUT FÜR STRATEGIEANALYSEN. 2019. *EU- Wahl 2019. Politische Stimmung: Viel Bewegung seit der Nationalratswahl* [online]. SORA/ISA. Institut für Strategieanalysen 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu:< https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/SORA-Medieninfo_NRW17-EUW19.pdf >
- SORA/ISA. INSTITUT FÜR STRATEGIEANALYSEN. 2019. *Wahltagsbefragung und Wählerstromanalyse Europawahl 2019* [online]. SORA/ISA. Institut für Strategieanalysen 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu:< https://www.sora.at/fileadmin/downloads/wahlen/2019_EUW_Wahlanalyse-Grafiken.pdf>
- ŠEPTÁK, M. 2019a. Bude mít Kurz odvahu k experimentu se Zelenými? [online]. *Demokratický střed* 2019, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.demokratickystred.cz/bude-mit-kurz-odvahu-k-experimentu-se-zelenymi/>>
- ŠEPTÁK, M. 2019b. Čeká Rakousko tyrkysovo-zelená premiéra? In: *Demokratický střed*. roč. 8, 2019, č. 4, s. 16. ISSN 1805-6202.
- ULRAM, Peter A. – SOMMER, Franz. 2015. Im Zeichen des Chloruhns. In: *Österreichisches Jahrbuch für Politik*. Jhg. 38, 2014, s. 127 - 164. ISSN 0170-0847.
- VOGGENHUBER, J. 2019. 1 Europa Spitzenkandidat Johannes Voggenhuber. In *Österreich-Journal*. Jhg. 24, 2019, Nr. 184, s. 26.
- VYTISKA, H. 2018. *Kern erennt sich zum EU-Spitzenkandidaten der Sozialdemokraten*. [online]. Euractiv 2018, [cit. 19. 3. 2021]. Dostupné na internetu: <<https://www.euractiv.de/section/europakompakt/news/kern-ernennt-sich-zum-eu-spitzenkandidaten-der-sozialdemokraten/>>
- WALLNER, S., 2013: 5 Wahlen, 5 Wahlsiege – Österreichs Politlandkarte wird grüner. In: HOFER, T. – TÓTH, B. (eds.): *Wahl 2013. Macht – Medien – Milliardäre*. Wien: Lit Verlag, s. 69 - 82. ISBN 978-3-643-50549-1.
- ZEGLOVITS, E. – FRISENBICHLER, S. 2020. Gender gap und Wien – Komponenten des grünen Erfolgs. In: *Österreichisches Jahrbuch für Politik*. Jhg. 43, 2019, s. 89 - 100. ISSN 0170-0847.

Volební materiály rakouských politických stran:

Die Freiheitliche Partei Österreichs. 2019. Es geht um Österreich. Jetzt erst recht.

Die Freiheitliche Partei Österreichs. 2019. Eine starke Stimme für Österreich.
Harald Vilimsky. Spitzenkandidat.

Die Freiheitliche Partei Österreichs. 2019. FPÖ voten. Steh auf für unsere Heimat.

Die Grünen – Die Grüne Alternative. 2019. Mutig für Europa! Wahlprogramm.

Die Grünen – Die Grüne Alternative. 2019. Wer braucht schon Europa? Du? Am 26. Mai: Zurück zu den Grünen.

Die Grünen – Die Grüne Alternative. 2019. Echter Klimaschutz nur mit den Grünen.

Das Neue Österreich und Liberales Forum (NEOS). 2017. Das Zukunftsmanifest für ein neues Österreich.

Das Neue Österreich und Liberales Forum (NEOS). 2019. Vereinigte Staaten von Europa. Reisepass.

Das Neue Österreich und Liberales Forum (NEOS). 2019. Europa. Machen wir was draus.

Die Sozialdemokratische Partei Österreichs. 2019. Verantwortung statt Chaos. Schluss mit gekaufter Politik!

Die Sozialdemokratische Partei Österreichs. 2019. Andreas Schieder. Mensch statt Konzern.

Die Sozialdemokratische Partei Österreichs. 2019. Unser Programm für Europa. Europawahl 2019.

Die Österreichische Volkspartei. 2019. Team Volkspartei für Europa. EU-Wahlprogramm: Europa 2019.

Die Österreichische Volkspartei. 2019. Team Volkspartei für Europa. Europa braucht Lösungen, keine Experimente. Am 26. Mai Karas wählen! Wer Karas will, muss Karas hinschreiben.

Die Österreichische Volkspartei. 2019. Team Volkspartei für Europa. Europa braucht Stärke. So wählen Sie Karoline Edtstadler. ÖVP ankreuzen und Edtstadler hinschreiben.

Die Österreichische Volkspartei. 2017. Das Programm der Liste Sebastian Kurz – die neue Volkspartei zur Nationalratswahl 2017. Der neue Weg. Teil 3: Ordnung & Sicherheit“.

Europa 1 Manifest zur Wahl des Europäischen Parlaments. 2019.